

Fremsat den {FREMSAT} af ministeren for familie- og forbrugeranliggender

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven mv.

(Ændring af behandlingen af sager efter lov om forældreansvar og tvangsfuldbyrdelse)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 1001 af 5. oktober 2006, som er ændret ved lov nr. 526 af 7. juni 2006 og lov nr. 539 af 8. juni 2006, foretages følgende ændringer:

1. I § 327 stk. 1, nr. 1, ændres ”efter § 13 i lov om forældremyndighed og samvær” til: ”i sager om ændring af en aftale eller dom efter § 14 eller § 17, stk. 2, i lov om forældreansvar”

2. § 448, nr. 2 og 3, affattes således:

”2) sager om forældremyndighed eller barnets bopæl,

3) spørgsmål om samvær og anden kontakt i forbindelse med en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl,”

3. I § 448 a, stk. 1, indsættes efter ”forældremyndighed”: ”eller barnets bopæl”

4. I § 448 e ændres ”ægteskab eller forældremyndighed” til: ”ægteskab, forældremyndighed eller barnets bopæl”

5. I § 448 f indsættes efter ”forældremyndighed”: ”eller om barnets bopæl”

6. I § 448 g indsættes efter ”forældremyndighed”: ”eller om barnets bopæl”

7. § 450, stk. 2, ophæves. Stk. 3 bliver herefter stk. 2.

8. § 450 a ophæves og i stedet indsættes:

”§ 450 a. I sager efter § 448, nr. 2-3, kan retten udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende møder. Retten kan med henblik på forlig anmode den børnesagkyndige om at afholde en samtale med parterne eller barnet samt om at indhente oplysninger, medmindre en part modsætter sig dette.

§ 450 b. Retten kan i sager om forældremyndighed eller barnets bopæl eller for at kunne afgøre et spørgsmål om samvær eller anden kontakt træffe bestemmelse om bevisførelse, herunder om at tilvejebringe børnesagkyndige erklæringer. Om nødvendigt kan retten pålægge en part at give møde og afgive forklaring efter samme regler, som gælder for vidner.

§ 450 c. Samtaler med børn efter lov om forældreansvar afholdes, uden at parterne er til stede, medmindre retten bestemmer andet. Retten kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtalen

eller om at afholde samtalen alene. Inden sagen afgøres, skal parterne gøres bekendt med hovedindholdet af samtalen, medmindre afgørende hensyn til barnet taler herimod.

§ 450 d. Retten kan i særlige tilfælde udpege en faglig kompetent person til at bistå barnet under en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl. Den, der udpeges, har adgang til sagens akter og mulighed for at være til stede under retsmøder og under samtaler efter §§ 450 a og 450 c.”

9. § 451, 1. pkt., affattes således:

”Udgifter ved bevisførelse, til børnesagkyndig deltagelse i sagsforberedelsen og i samtaler med børn samt ved bistand til børn, jf. §§ 450 a – 450 d, afholdes af statskassen.”

10. I § 455, stk. 1, ændres ”Sag om ægteskab eller forældremyndighed” til: ”Sag om ægteskab, forældremyndighed eller barnets bopæl”

11. § 478, stk. 1, nr. 3, affattes således:

”3) aftaler om forældremyndighed, der er anmeldt til eller godkendt af statsforvaltningen eller retten, afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, der er truffet af statsforvaltningen, aftaler om barnets bopæl eller samvær, der er indgået over for statsforvaltningen, samt aftaler om barnets bopæl eller samvær, når det udtrykkeligt i aftalen er bestemt, at den kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse.”

12. I § 488, stk. 2, ændres ”eller den godkendte aftale” til: ”den anmeldte eller godkendte forældremyndighedsaftale eller aftalen om barnets bopæl eller samvær”

13. § 536 ophæves og i stedet indsættes:

”Kapitel 48 a. Særregler om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndighed, barnets bopæl og samvær

§ 536. Domme og kendelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær samt retsforlig, afgørelser og aftaler, der kan fuldbyrdes efter § 478, stk. 1, nr. 1-3, tvangsfuldbyrdes efter reglerne i § 537. Det samme gælder anmodninger om udlevering til forældremyndighedsindehaveren efter § 596, stk. 2.

§ 537. De i § 536 nævnte domme, kendelser, retsforlig, afgørelser, aftaler og anmodninger, kan fuldbyrdes ved anvendelse af tvangsbøder eller umiddelbar magt. Fogedretten er ikke bundet af rekvirentens anmodning ved valg af fuldbyrdelsesmåde. Samvær med andre end barnets forældre kan kun fuldbyrdes ved anvendelse af tvangsbøder.

Stk. 2. Fogedretten kan tilkalde en repræsentant fra kommunen til at varetage barnets interesser under sagen. I tvivlstilfælde kan fogedretten udsætte fuldbyrdelsen på indhentelse af en børnesagkyndig erklæring. Fogedretten kan efter omstændighederne give en kortere udsættelse af tidspunktet for barnets udlevering eller samværets udøvelse.

Stk. 3. Et barn, som er i stand til at danne sine egne meninger, skal have mulighed for at give udtryk for dem. I disse tilfælde skal der deltage en børnesagkyndig eller en repræsentant fra kommunen.

Stk. 4. Tvangsbøder fastsættes som daglige eller ugentlige bøder, der løber, indtil barnet udleveres. Ved fuldbyrdelsen af bestemmelser om udøvelse af samvær kan dog fastsættes en enkelt bøde, der forfalder, når en bestemmelse om udøvelse af samvær på et nærmere angivet tidspunkt ikke efterkommes.

Stk. 5. Skal der anvendes umiddelbar magt, skal der deltage en børnesagkyndig og en repræsentant fra kommunen til at varetage barnets interesser, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder.

Stk. 6. Fuldbyrkelse kan ikke ske, hvis barnets sjælelige eller legemlige sundhed derved udsættes for alvorlig fare.”

Stk. 7. Fogedretten kan justere omfanget og placeringen af samværet samt vilkårene herfor, hvis dette er nødvendigt for at sikre fuldbyrnelsen.

Stk. 8. Fogedretten kan fastsætte erstatningssamvær for et samvær, der ikke har kunnet udøves under fuldbyrdelsessagen, hvis det har betydning for fuldbyrnelsen af en afgørelse.

14. I § 596, stk. 2, 2. pkt., ændres ”§ 536” til: ”§ 537”

§ 2

I lov om registreret partnerskab, jf. lovbekendtgørelse nr. 938 af 10. oktober 2005, som ændret ved § 3 i lov nr. 483 af 7. juni 2006, foretages følgende ændringer:

1. I § 4, stk. 2, ændres ”§ 11, 2. pkt., og § 14, stk. 4, i lov om forældremyndighed og samvær” til: ”§ 13, stk. 2, og § 15, stk. 4, i lov om forældreansvar”

2. I § 5, stk. 1, ændres ”og 5” til: ”, 5 og 5a”

§ 3

I lov nr. 793 af 27. november 1990 om international fuldbyrkelse af forældremyndighedsafgørelser m.v. (internationale børnebortførelser), som er ændret ved lov nr. 387 af 28. maj 2003 og § 13 i lov nr. 434 af 8. maj 2006, foretages følgende ændringer:

1. I § 1 ændres ”samværsret” til: ”samvær”

2. I § 4 ændres ”samværsret” til: ”samvær”

3. I § 8 ændres ”samværsretsspørgsmålet” til: ”samværssspørgsmålet”

4. I § 9 ændres ”samværsret” til: ”samvær” og ”samværsretten” ændres til: ”samværet”

5. I § 12 ændres ”samværsret” til: ”samvær”

6. I § 16 affattes således:

»§ 16. Fogedretten skal i sager om fuldbyrkelse af en afgørelse efter § 4 eller om tilbagegivelse af et barn efter § 10, stk. 1, afholde en samtale med barnet efter reglerne i retsplejelovens § 537, stk. 7.«

7. I § 18, ændres ”48” til: ”48 a”

§ 4

Loven træder i kraft den 1. oktober 2007.

§ 5

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indholdsfortegnelse	Side
1. Indledning	5
2. Sagsbehandlingen ved domstolene.....	6
2.1. Gældende ret	6
2.2. Udvalget om Forældremyndighed og Samværs overvejelser.....	7
2.2.1. Børnesagkyndig bistand	8
2.2.2. Samtaler med børn	8
2.2.3. Bistand til barnet	9
2.3. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggendes overvejelser	10
3. Tvangsfuldbyrdelse	10
3.1. Gældende ret	10
3.2. Udvalget om Forældremyndighed og Samværs overvejelser.....	11
3.3. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggendes overvejelser	13
4. Administrative og økonomiske konsekvenser mv.	13
4.1. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige	13
4.2. Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	13
4.3. Miljømæssige konsekvenser	14
5. Forholdet til EU-retten	14
6. Ligestillingsvurdering	14
7. Hørte myndigheder og organisationer	14

1. Indledning

De foreslåede ændringer af retsplejeloven er en følge af og et supplement til de regler, der er foreslået i forslaget til lov om forældreansvar.

Forslagene bygger på Betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv, som Udvalget om Forældremyndighed og Samvær afgav i maj 2006. Udvalget, der blev nedsat af ministeren for familie- og forbrugeranliggendet i marts 2005, havde ifølge sit kommissorium bl.a. til opgave at overveje, om reglerne om forældremyndighed og samvær er tidssvarende, og om de i tilstrækkelig grad sikrer varetagelsen af barnets interesser og behov.

Betænkningen indeholder således overvejelser og forslag til styrkelse af barnets perspektiv, herunder yderligere styrkelse af det børnesagkyndige element i domstolenes behandling af sager om dom til forældremyndighed og samvær. Endvidere indeholder betænkningen overvejelser og forslag til regulering af spørgsmål om fælles forældremyndighed mod den ene forælders protest og mulighed for at træffe afgørelser om barnets bopæl. Problemstillingen om barnets ret til samvær med både dets forældre og barnets nærmeste pårørende, samvær halvdelen af tiden, samvær med mindre børn og praksis vedrørende afslag på eller ophævelse af samvær behandles ligeledes i betænkningen. Overvejelser om grundlaget og fremgangsmåden ved tvangsfuldbyrdelse af afgørelser om forældremyndighed og samvær findes sidst i betænkningen.

Formålet med forslaget om ændring af retsplejeloven er at styrke af barnets perspektiv under domstolenes behandling af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær. Forslaget er således rettet mod behandlingen af retssager herom og mod tvangsfuldbyrdelse af afgørelser, idet der i byretternes sagsforberedelse gives mulighed for, at der kan medvirke en børnesagkyndig, og for medvirken af en børnesagkyndig under samtaler med barnet. Barnet vil kunne få beskikket en person til at bistå sig under retssagen.

Reglerne om tvangsfuldbyrdelse foreslås udskilt til et nyt kapitel 48 a i retsplejeloven. Her foreslås det primært, at barnet skal inddrages under tvangsfuldbyrdelsessager, og der foreslås en opstramning af proceduren, hvis fuldbyrdelsen skal ske ved umiddelbar magtanvendelse, idet en børnesagkyndig og en repræsentant fra kommunen som udgangspunkt skal medvirke. Fogedretten vil få mulighed for at justere omfanget og placeringen af samværet, hvis dette er nødvendigt for at sikre fuldbyrdelsen, og fogedretten vil kunne fastsætte erstatningssamvær for et samvær, der ikke har kunnet udøves under fuldbyrdelsessagen, hvis det har betydning for fuldbyrdelsen af afgørelsen.

Der foreslås endvidere en række konsekvensændringer i retsplejeloven, bl.a. som følge af, at der i forslaget til lov om forældreansvar indføres en adgang til at træffe særskilte afgørelser om barnets bopæl. Endelig foreslås en række konsekvensændringer i lov om registreret partnerskab og lov om international fuldbyrdelse af forældremyndighedsafgørelser m.v. (internationale børnebortførelser), som følge af forslag til lov om forældreansvar og ændringer i retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

2. Sagsbehandlingen ved domstolene

2.1. Gældende ret

Pr. 1. januar 2007 trådte lov nr. 525 af 24. juni 2005 om ændring af lov om forældremyndighed og samvær, lov om ægteskabs indgåelse og oplysning og forskellige andre lov (Udmøntning af kommunalreformen på det familieretlige område) i kraft. Dette har bl.a. bevirket, at alle sager om opløsning af ægteskab og afklaring af uenighed om forældremyndighed fra 1. januar 2007 skal starte i statsforvaltningen i modsætning til tidligere, hvor sagerne kunne anlægges direkte ved domstolene. Med ovennævnte lov sikres en samtidighed i sagsbehandlingen af disse spørgsmål, og der skabes et enstrengt og mere gennemskueligt system, hvor alle opgaver i forbindelse med separation, skilsmisse og forældremyndighed samles et sted, idet statsforvaltningerne i forvejen behandler alle sager om samvær, om størrelsen af ægtefællebidrag og om børnebidrag.

Sagerne kan efter 1. januar 2007 kun indbringes for retten, hvis der ikke under statsforvaltningens vejledning og rådgivning opnås enighed mellem parterne. De nye statsforvaltninger kan således ikke træffe afgørelser i sager om uenighed om forældremyndighed og separation og skilsmisse. Denne kompetence er fortsat hos domstolene.

Retssagerne er civile retssager, men på grund af deres særlige karakter findes i retsplejelovens kapitel 42 en række særregler om behandlingen af disse sager. Retten er ikke bundet af parternes påstande om, hvorledes de ønsker forældremyndighedsspørgsmålet afgjort, af deres begrundelser herfor og af deres forslag til bevisførelse. Der påhviler retten et selvstændigt ansvar for sagens oplysning efter retsplejelovens § 450, stk. 2. Det skyldes, at afgørelserne skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

I dag er det retten, der beskikker advokater for begge parter. Den, der ønsker fri proces til en sag om ændring af en aftale eller afgørelse om forældremyndigheden, må ansøge Civilstyrelsen herom. Fri proces gives i disse tilfælde kun, hvis der skønnes at være rimelig grund til at føre proces.

Det er ikke nødvendigt, at der afholdes retsmøder under forberedelsen af forældremyndighedssager. Der udfoldes derfor sjældent forud for domsforhandlingen bestræbelser på at forlige parterne, og det er almindelig praksis, at der indkaldes direkte til domsforhandling. Dette gælder, selv om en af parterne i et processkrift eller forud for domsforhandlingen har anmodet om, at der foretages en børnesagkyndig undersøgelse, eller at der træffes en midlertidig afgørelse.

På grundlag af oplysningerne under domsforhandlingen, navnlig forældrenes forklaringer, beslutter retten, om der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at en undersøgelse skal iværksættes, jf. § 450, stk. 2. Retten kan også på egen hånd træffe beslutning om en børnesagkyndig undersøgelse, hvis der under domsforhandlingen fremkommer oplysninger, som taler herfor. Det kan være i sager, der er uigennemskuelige og særligt komplekse. Der kan være særlige forhold vedrørende barnets helbred eller psykiske konstitution eller sager, hvor én eller begge forældre forekommer psykisk påfaldende. I andre sager kan der være behov for en vurdering af risikoen for barnet ved at skifte miljø eller for en bedømmelse af søskendes tilknytning til hinanden. I sager, hvor et barns egen opfattelse kommer frem, kan det søges vurderet, hvad der er baggrunden for barnets opfattelse. En børnesagkyndig undersøgelse tager normalt to-tre måneder. Når erklæringen fore-

ligger, er det almindelig praksis at indkalde til en fortsat domsforhandling, hvor forældrene afgiver supplerende forklaringer.

Fra 2007 vil statsforvaltningerne som led i forligsbestræbelserne kunne iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse, som retten efterfølgende kan lægge til grund.

En midlertidig afgørelse om, hvem der skal have forældremyndigheden i tiden frem til en endelig dom foreligger, kan komme på tale, hvis der skal foretages en børnesagkyndig undersøgelse, eller hvis den ene af forældrene under sagen planlægger eller gennemfører større ændringer i barnets dagligdag, f.eks. flytter med barnet eller skifter barnets skole.

Skal der foretages en børnesagkyndig undersøgelse, kan der blive anmodet om en midlertidig afgørelse om, hvem der skal have forældremyndigheden i tiden, indtil der afsiges endelig dom.

Bevisførelsen under domsforhandlingen er først og fremmest forældrenes forklaringer. Oplyses det, at socialforvaltningen har kendskab til familien, kan retten indhente faktiske oplysninger herfra. Giver forældrenes forklaringer anledning hertil, kan retten indhente erklæringer fra skole og børneinstitutioner. Derudover kan der som nævnt indhentes en børnesagkyndig erklæring. Som led i den sagkyndiges undersøgelse kan den sagkyndige indhente tilsvarende oplysninger udefra.

Traditionelt er vidneførelse i forældremyndighedssager yderst sjældne. Der har for år tilbage udviklet sig en praksis, hvorefter retten oftest afslog vidneførelse, antagelig ud fra de daværende familiemønstre, idet "rosevidner" fra de pågældendes nærmeste familie ikke antoges at kunne fremkomme med relevante oplysninger. Det havde også betydning, at forældremyndighedsspørgsmålet skulle afklares ved separationen eller skilsmissemisen. Denne praksis har ført til, at advokater i dag sjældent anmoder om vidneførelse, selv om det kunne være relevant at få belyst forældrenes nye familieforhold, f.eks. ved at høre nye partnere. Dette har sammenhæng med, at den fælles forældremyndighed som udgangspunkt fortsætter efter ægteskabets ophør, og at forældremyndighedssager nu oftest indledes, efter at samlivet har været ophævet i nogen tid.

Domsforhandlingen varer normalt 1½-2 timer, hvorefter sagen optages til dom.

Det følger af den gældende § 29 b i lov om forældremyndighed og samvær, at der skal finde en samtale sted med børn, som er fyldt 12 år, og yngre børn, hvis de er tilstrækkeligt modne. Gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse, indeholder erklæringen næsten altid en redegørelse for, hvad barnet måtte have tilkendegivet, og dermed er kravet i § 29 b opfyldt. I andre tilfælde taler dommeren normalt med barnet alene, idet det under domsforhandlingen aftales med forældrene, at barnet skal komme til stede på dommerens kontor på et senere tidspunkt. Dommersamtaler efter den gældende § 29 b er i dag ikke reguleret ud over en særregel i retsplejelovens § 450 a, om, at parterne kan udelukkes fra at overvære samtalen, og om at de normalt skal orienteres om indholdet af samtalen. Der afsættes normalt mindst en halv time til samtalen. I nogle retskredse beder dommeren en børnesagkyndig om at komme til stede og at medvirke under samtalen. Forældrene og deres advokater er så godt som aldrig til stede, og det er sjældent, at dommeren efterfølgende redegør for samtaleindholdet i dommen, retsbogen eller på anden måde. Dette indebærer, at landsdommerne må tale med barnet på ny, hvis sagen ankes. Samtalen finder i landsretten sted i umiddelbar tilslutning til domsforhandlingen og varer normalt ikke ud over en halv time, og alle tre landsdommere deltager. Der er hverken i byretterne eller i landsretterne indrettet særlige lokaler, hvor samtalerne kan finde sted.

Byretsdomme om forældremyndighed kan ankes til landsretten. Ankes de inden fuldbyrdelsesfristen på 14 dage, kan dommen ikke gennemtvinges, medmindre byretten eller landsretten bestemmer, at anken ikke skal have opsættende virkning, jf. retsplejelovens § 480, stk. 1. Også i landsretten er den væsentligste bevisførelse forældrenes forklaringer, og der foretages så godt som aldrig nye eller supplerende børnesagkyndige undersøgelser under anken.

2.2. Udvalget om Forældremyndighed og Samværs overvejelser

Efter Udvalget om Forældremyndighed og Samværs opfattelse er der behov for at sætte fokus på børns rolle under retssager om forældremyndighed. Det skyldes, at det er vigtigt, at dommeren får gode muligheder for at få barnets perspektiv belyst, og at samtaler med børn gennemføres i en form og under rammer, som belaster barnet mindst muligt.

2.2.1. Børnesagkyndig bistand

I forhold til børnesagkyndig bistand under en sag ved domstolene har Udvalget om Forældremyndighed og Samvær – efter norsk forbillede – foreslået, at retten kan udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende møder.

Selv om udvalget lægger til grund, at den børnesagkyndige bistand til konfliktløsning først og fremmest ydes i statsforvaltningerne inden sagens oversendelse til retten, finder udvalget alligevel, at det er hensigtsmæssigt, at også domstolene får adgang til at styrke det børnesagkyndige element i deres behandling af sager om forældremyndighed og samvær. Der vil efter udvalgets opfattelse kunne være sager, som ikke er søgt løst forligsmæssigt i statsforvaltningerne, eksempelvis på grund af parternes modstand på dette tidspunkt eller, hvor den ene part ikke er mødt op i statsforvaltningen, men hvor retten skønner, at der alligevel er grundlag for at afsøge de forligsmæssige muligheder i sagen, og at det vil være værdifuldt med assistance af en børnesagkyndig. I disse tilfælde, hvor der ikke har været mulighed for i statsforvaltningen at trække på børnesagkyndige bistand og viden, vil udvalget gerne styrke rettens muligheder for at opnå forligsmæssige løsninger med bistand fra børnesagkyndig. Udvalget foreslår derfor, at retten selv kan få en børnesagkyndig til at deltage i forberedende møder. Dommeren kan anmode den sagkyndige om på egen hånd at tale med forældrene eller barnet, hvad enten det skal ske før det første retsmøde eller mellem to forberedelsesmøder. Den sagkyndige kan anmodes om at kontakte skole, fritidshjem eller børnehave for at få yderligere oplysninger. Dette kan kun ske efter aftale med forældrene, idet de kan modsætte sig samtalerne eller undersøgelserne under disse forligsbestræbelser.

Bestemmelsen om børnesagkyndig bistand i forberedende retsmøder skal naturligvis bruges med omtanke, da det er vigtigt, at sagerne af hensyn til barnet ikke trækkes i langdrag, hvis flere sagkyndige efter hinanden har medvirket i forligsbestræbelser. Det må samtidig understreges, at den børnesagkyndiges eventuelle samtale med barnet ikke erstatter samtalen efter § 31 i forslag til lov om forældreansvar, og at undersøgelserne som nævnt ikke kan træde i stedet for de børnesagkyndige undersøgelser, der foretages med henblik på udfærdigelse af en erklæring til brug for rettens afgørelse.

Udvalget foreslår på den baggrund, at der som et led i rettens forligsbestræbelser skabes mulighed for, at dommeren kan udpege en børnesagkyndig til at deltage i forberedende retsmøder. Retten kan anmode den sagkyndige om at afholde en samtale med forældrene eller barnet samt indhente oplysninger med henblik på at få løst sagen forligsmæssigt, medmindre forældrene modsætter sig dette. Retten fastlægger den børnesagkyndiges opgaver, efter at parterne har haft lejlighed til at udtale sig.

2.2.2. Samtaler med børn

I forhold til at få barnets perspektiv belyst bedre i sager ved domstolene, er det Udvalget om Forældremyndighed og Samværs opfattelse, at dommerens muligheder herfor skal forbedres. For så vidt angår samtaler med børn, mener udvalget, at dommeren i den enkelte sag skal vurdere, om perspektivet skal udbygges ved en samtale med barnet. Om dette kan lade sig gøre afhænger af barnets alder og modenhed. Det er den overvejende opfattelse i udvalget, at der ikke i loven skal angives nogen aldersgrænse, hvorfor afgørelsen af, om barnet skal anmodes om at komme til stede på rettens kontor, eller om der skal gennemføres en samtale andetsteds, må træffes efter oplysningerne i den konkrete sag og om det enkelte barn. Det kan som nævnt være forældrenes oplysninger og deres vurdering af barnets modenhed, men der kan også foreligge eller indhentes erklæringer fra daginstitutioner eller andre professionelle. Dommeren skal kunne anmode en børnesagkyndig om at deltage i sagsforberedelsen, og denne kan også give gode råd i forhold til barnets modenhed. Hertil kommer, at dommeren efter udvalgets opfattelse skal have mulighed for at bede en børnesagkyndig om at medvirke under en samtale, hvor barnets modenhed i tvivlstilfælde må være det første, der skal vurderes. En sådan fremgangsmåde kan være en hensigtsmæssig løsning, hvis forældrene har forskellige opfattelser af deres barns modenhed. Inddragelse af barnet ved en samtale vil dog normalt ikke være muligt ved de yngre børn op til ca. 7 år. I så fald må barnets perspektiv inddrages på anden måde, jf. i den forbindelse Betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv side 92 ff. En samtale med barnet vil derfor normalt først komme på tale fra skolealderen. Ved vurderingen af barnets udtalelser skal der lægges vægt på barnets alder og modenhed.

Det er udvalgets opfattelse, at samtalen med barnet først skal finde sted efter, at forældrene har afgivet forklaringer, idet deres oplysninger udgangspunktet. Dommeren skal endvidere have mulighed for at bede en

børnesagkyndig deltage. Samtalen bør altid indledes med, at barnet informeres om, hvorfor det er her, og hvad der skal foregå. Barnet skal endvidere have at vide, at det er dommeren, der skal træffe afgørelserne. I mange tilfælde bør det være den børnesagkyndige, der med sin viden og indsigt om børn stiller de fleste spørgsmål. Det bør være udgangspunktet og hovedreglen, at kun dommeren og eventuelt en børnesagkyndig samt eventuelt barnets bistandsperson er til stede. Dermed overværer forældrene og deres advokater ikke samtalen, medmindre dommeren undtagelsesvist beslutter noget andet, f.eks. på grund af barnets særlige forhold.

Parterne skal, medmindre afgørende hensyn til barnet taler herimod, gøres bekendt med indholdet af samtalen, hvilket mest naturligt sker ved, at der udarbejdes et notat, som kan indgå i sagens akter, herunder til brug under en eventuel anke. Videregivelse af oplysningerne må ske på en måde, så det undgås, at barnet bringes i en loyalitetskonflikt. Det kan være tilstrækkeligt at videregive barnets meningsudsagn, jf. betænkningens side 98-100 om statsforvaltningens videregivelse af oplysninger. Det skal drøftes med barnet, hvad der skal gengives i notatet om samtalen, og om der er noget, som ikke skal med. Efter samtalen kan den børnesagkyndige, der måtte være til stede, rådgive dommeren om, hvorvidt barnet perspektiv er tilstrækkelig oplyst, eller om der skal iværksættes en børnesagkyndig undersøgelse.

2.2.3. Bistand til barnet

Udvalget om Forældremyndighed og Samvær har i sine overvejelser om at styrke barnets perspektiv i retssager fundet, at det vil være et betydningsfuldt element i barnets perspektiv at indføre adgang til at udpege en person, der kan bistå barnet under retssager om forældremyndighed og barnets bopæl. Der kan være behov for bistand til barnet i lighed med den norske ordning i sager, hvor forældrenes konflikt er så stærk og altopslugende, at dette er en alvorlig belastning for barnet. Det kan være i sager, hvor der er påstande om den type belastninger, der vedrører seksuelle krænkelser, vold i familien eller misbrug samt i de tilfælde, hvor forældrene er ressourcetsvage. Udvalget mener herudover, at der også kan være behov for bistand til barnet i de sager, hvor forældrenes konflikt har været langvarig og givet anledning til flere retssager om barnet, og sager hvor barnet er særligt udsat. Udvalget mener på den baggrund, at reglen om udpegning af en bistandsperson for barnet kun skal anvendes i særlige tilfælde.

Muligheden tænkes som nævnt anvendt under retssager om forældremyndigheden eller om barnets bopæl. I statsforvaltningerne, hvor børnesagkyndige tilknyttes sagsbehandlingen, vil der ikke være det samme behov for at udpege nogen til at bistå barnet.

Bistandspersonens opgave vil udelukkende være at bistå barnet under en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl. Udpegningen af en person vil ikke indebære nogen partsstilling eller partsbeføjelser for vedkommende. Bistandspersonen kan ikke nedlægge en selvstændig påstand, og det er ikke tanken, at denne skal kunne udtrykke støtte for en af forældrenes påstande. Denne kan ikke føre egne beviser, kan ikke kære rettens beslutninger under sagsforberedelsen og kan ikke anke en dom. Bistandspersonen kan give råd om, at der skal foretages en børnesagkyndig undersøgelse, hvis en sådan ikke foreligger. Personen skal have adgang til sagens akter, skal kunne være til stede under retsmøder og samtaler med barnet. Det må understreges, at det ikke er opgaven at videregive barnets synspunkter, idet de må tilvejebringes efter reglerne om inddragelse af børn i forslag til lov om forældreansvar. Det er vigtigt, at personen er neutral i forhold til forældrene og ikke er en ekstra medspiller, som tager parti og forstærker konflikten.

Udover opgaverne i forhold til sagen er det vigtigt, at barnet får en uafhængig og udenforstående person, som barnet kan få støtte af og tale med, herunder for større børn at få informationer om, hvad sagen i retten går ud på, og hvordan sagsforløbet er. Barnet kan have behov for at udtrykke sine følelser og bekymringer med sikkerhed for, at de ikke kommer videre, hvilket kan mindske belastningen. Det kan også være en opgave at drøfte dommets betydning for barnet.

Som nævnt er det dommeren, der beslutter, om der skal udpeges en bistandsperson, og hvem det skal være. Dommeren kan under en gennemgang af sagsakterne eller under sagsforberedelsen blive opmærksom på, at barnet på grund af særlige forhold har behov for en person til at bistå det. Det samme kan en børnesagkyndig, der medvirker under sagsforberedelsen. Behovet for udpegning af en bistandsperson for barnet vurderes at være betydeligt mindre i de sager, hvor en børnesagkyndig inddrages i domstolsbehandlingen.

Udvalget foreslår således, at der i særlige tilfælde i retten kan udpeges en advokat eller en anden person til at bistå barnet under en sag om forældremyndighed eller barnets bopæl.

2.3. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggendes overvejelser

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender er enig med Udvalget om Forældremyndighed og Samvær i, at barnets perspektiv skal styrkes i sager om forældremyndighed og barnets bopæl.

Ministeriet er således enig i udvalgets forslag om at styrke rettens forligsbestræbelser ved, at domstolene får mulighed for at udpege en børnesagkyndig til at deltage i de forberedende retsmøder med forældrene. Herved styrkes de forligsmæssige bestræbelser i de sager, hvor der ikke er sket forligsmægling i statsforvaltningerne, eksempelvis fordi den ene part ikke er mødt op.

Domstolenes sagsbehandling styrkes efter ministeriets opfattelse yderligere ved udvalgets forslag om, at dommeren kan bede en børnesagkyndig om at medvirke under en samtale med barnet, særligt i sager, hvor barnets modenhed skal vurderes. Samtidig sikres det, at barnets perspektiv belyses på en for barnet skånsom måde.

Ministeriet finder i øvrigt ikke, at der er grundlag for at ændre på principperne om, at retten har et selvstændigt ansvar for, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, samt at sagerne er indispositive. Dette skyldes, at domstolenes afgørelser til enhver tid skal træffes ud fra, hvad der er barnets bedste.

I forhold til udvalgets forslag om bistand til barnet, er ministeriet enig i, at det vil være et betydningsfuldt element i barnets perspektiv at indføre en adgang til, at retten i særlige tilfælde kan udpege en faglig kompetent person, der kan bistå og skærme barnet under retssager om forældremyndighed og barnets bopæl.

Ministeriet er enig i udvalgets beskrivelse af bistandspersonens arbejdsopgaver, samt at udpegning af en bistandsperson ikke vil indebære nogen partsstilling eller partsbeføjelser for vedkommende.

Bistandspersonen skal efter ministeriets opfattelse være en person, der har kendskab til børn, og som vil kunne bistå barnet og videreformidle oplysninger til barnet under sagen. Eksempelvis vil der kunne være tale om en socialrådgiver, der har kendskab til barnet. Det vil desuden være en fordel, at den pågældende har kendskab til lovgivningen og retssystemet. Det vil også være muligt at udpege en advokat, der har erfaring med sager med deltagelse af børn. Endvidere kan det tænkes, at forældrene, når spørgsmålet om bistand til barnet kommer på tale, peger på en uafhængig person, som vil kunne bistå barnet under sagen.

Der henvises endvidere til pkt. 2.2. om inddragelse af barnet i forslag til lov om forældreansvar samt til forslagets §§ 450 a-d og bemærkningerne hertil.

3. Tvangsfuldbyrdelse

3.1. Gældende ret

Grundlaget for tvangsfuldbyrdelse er efter retsplejelovens § 478 domme om forældremyndighed, aftaler om forældremyndighed, bestemmelser om forældremyndighed og samvær, samt retsforlig og aftaler om samvær, når det udtrykkeligt i aftalen er bestemt, at den kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse. Fogeden kan som middel til gennemtvungelse efter lovens § 536 anvende tvangsbøder eller umiddelbar magt, dog ikke hvis barnets sjælelige eller legemlige sundhed udsættes for alvorlig fare derved.

Har den ugifte mor forældremyndigheden alene, fordi forældrene ikke har underskrevet en ansvars- og omsorgserklæring og ikke har indgået aftale om forældremyndigheden, er der ikke nogen forældremyndighedsafgørelse, der kan fuldbyrdes. I sådanne tilfælde anvendes retsplejelovens § 596, stk. 2, hvorefter barnet kan gives tilbage til moderen, hvis faderen tilbageholder barnet.

Første gang fogeden modtager en anmodning om udlevering af et barn, indkaldes parterne som udgangspunkt til et møde i fogedretten, hvor de får lejlighed til at anføre deres påstande og fremføre deres synspunkter, og hvor fogeden forsøger at mægle forlig. Lykkes forligsbestræbelserne ikke, overvejer fogeden, om afgørelsen straks skal tvangsfuldbyrdes, eller om sagen skal udsættes på yderligere bevisførelse, f.eks. en børnesagkyndig undersøgelse eller en samtale med barnet. Beslutter fogeden, at afgørelsen straks kan tvangs-

fuldbyrdes, må udleveringen af barnet gennemtvinges enten ved pålæggelse af tvangsbøder eller ved umiddelbar magtanvendelse.

Fogden kan kun nægte at fremme fogedforretningen, hvis der er alvorlig fare for barnets sjælelige eller legeomlige sundhed. Er fogden i tvivl, skal der ske bevisførelse, og fogeden er i den forbindelse ikke bundet af forældrenes ønsker om beviser, idet fogeden af egen drift skal påse, at barnet ikke udsættes for fare.

Ved fuldbyrdelse af samværsafgørelser vil fogeden først forsøge med tvangsbøder, enten i form af løbende bøder eller i form af en enkelt bøde for hvert samvær, hvor udlevering nægtes. Først når tvangsbøderne har vist sig uvirksomme, vil der blive tale om anvendelse af umiddelbar magt. Dette kan ske, hvor barnet gentagne gange ikke er blevet udleveret, eller hvor barnet skjules eller i de tilfælde, hvor det er tydeligt, at tvangsbøder ikke vil afstedkomme en udlevering af barnet. Umiddelbar magtanvendelse sker normalt ved en udkørende fogedforretning til barnets bopæl eller opholdssted, eventuelt med tilkaldelse af en uvildig person – f.eks. en repræsentant fra kommunen – som kan varetage barnets interesser og med bistand fra politiet.

Ved fuldbyrdelse af forældremyndighedsafgørelser anvendes for det meste med det samme den udkørende fogedforretning, da dette normalt vil have karakter af en engangsforeteelse.

3.2. Udvalget om Forældremyndighed og Samværs overvejelser

Udvalget om Forældremyndighed og Samvær mener, at der fortsat er behov for, at myndighedernes afgørelser om forældremyndighed og samvær kan realiseres ved hjælp af sanktioner. Udvalget lægger i den forbindelse meget vægt på, at truslen om, at en forældremyndigheds- eller samværsafgørelse eller -aftale kan fuldbyrdes, i langt de fleste tilfælde er tilstrækkelig til, at den efterleves, eventuelt ved et forlig indgået med fogedens bistand under et indledende møde.

På denne baggrund foreslår udvalget, at fogedretterne fortsat skal kunne anvende tvangsbøder og umiddelbar magt som middel til at gennemtvinge en fuldbyrdelse. Udvalgets forslag herom skal dog ses i sammenhæng med overvejelserne og forslagene nedenfor om fremgangsmåden ved tvangsfuldbyrdelse.

Adgangen til tvangsfuldbyrdelse vil efter udvalgets forslag omfatte afgørelser om forældremyndighed, bopæl og samvær med forældre samt aftaler om samvær med forældre og aftaler om bopæl, når der er en tvangsfuldbyrdelsesklausul i disse. Som nævnt ovenfor blev det i 2004 muligt at tvangsfuldbyrde aftaler om samvær, hvis det udtrykkeligt fremgår af aftalen, at den skal kunne tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 3. Denne regel foreslås således udvidet til at omfatte aftaler om barnets bopæl.

Udvalget om Forældremyndighed og Samvær finder, at bestemmelser om fremgangsmåden ved tvangsfuldbyrdelse, der involverer børn, bør have sin egen selvstændige placering i retsplejeloven. Udvalget foreslår i den forbindelse, at reglerne om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndigheds-, bopæls- og samværsafgørelser samt aftaler om samvær og bopæl flyttes til et selvstændigt kapitel 48 a i retsplejeloven efter kapitel 48 om særregler om tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav. Med en sådan selvstændig placering understreges sagernes særegne karakter og de særlige problemstillinger, der er forbundet hermed, og reglerne bliver samtidig lettere tilgængelige.

Umiddelbar magtanvendelse til gennemtvængelse af forældremyndighed, bopæl og samvær betyder i praksis, at børn fysisk kan hentes og afleveres af fogeden – af og til i følgeskab med politiet. Da det er traumatiserende for et barn at blive transporteret til en forælder under fysisk magtanvendelse af fremmede personer, har udvalget foretaget nærmere overvejelser af fremgangsmåden for dette.

Ved sine overvejelser har udvalget sondret mellem tvangsfuldbyrdelse af samvær og tvangsfuldbyrdelse af spørgsmål om forældremyndighed og bopæl. Selv om man i alle typer af sager normalt indleder med et møde på fogedens kontor, må man i sager om forældremyndighed og – efter udvalgets forslag herom – også i sager om barnets bopæl efter et sådant møde normalt ty til at afhente barnet. Der er i sådanne tilfælde tale om en enkeltstående og permanent flytning af barnet, som netop af hensyn til dette bør ske umiddelbart. Udvalget mener dog ligeledes, at en sådan afhentning fortsat vil være traumatiserende for barnet og bør ske under mest mulig hensyntagen til dette.

Heroverfor står spørgsmålet om anvendelse af umiddelbar magt i samværsager. Udvalget mener, at umiddelbar magt i samværsager fortsat skal være undtagelsen, og at man således bør forsøge sig med mindre

indgribende midler først. Samvær adskiller sig fra spørgsmål om forældremyndighed og bopæl ved at være en løbende tilbagevendende begivenhed, som tillige i takt med barnets alder og udvikling kan undergå forandringer i omfang og frekvens.

Fogedretten har i dag mulighed for at indhente en forudgående børnesagkyndig erklæring, hvis retten er i tvivl om, hvorvidt magtanvendelsen vil udsætte barnets sjælelige eller legemlige sundhed for alvorlig fare efter retsplejelovens § 536, stk. 1, 3. og 4. punktum. Fogedretten kan også tilkalde en uvildig person, eventuelt en repræsentant for kommunen, til at varetage barnets tarv under sagen, jf. retsplejelovens § 536, stk. 2, 1. punktum. Lovgivningen i dag har efter udvalgets opfattelse lagt et stort ansvar på fogeden, da det i nogle tilfælde vil være yderst vanskeligt at vurdere, om et barns sjælelige eller legemlige sundhed er i alvorlig fare.

Udvalget om Forældremyndighed og Samvær mener derfor, at der i tilfælde, hvor umiddelbar magtanvendelse påtænkes, skal være en børnesagkyndig til stede, og at der ligeledes skal indkaldes en uvildig person til at bistå barnet, eventuelt en medarbejder fra kommunen.

Udvalget skal i denne forbindelse pege på, at en sådan ordning også vil være i bedre overensstemmelse med børnekonventionens artikel 12, stk. 2, og medvirke til en højere grad af fokus på barnets perspektiv. En børnesagkyndigs tilstedeværelse vil ligeledes kunne medvirke til et yderligere forsøg på mægling mellem parterne med henblik på at sikre sig, at alle øvrige og mere skånsomme muligheder for barnet er udtømte.

Der bør dog være mulighed for at fremme fogedsager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær uden deltagelse af en børnesagkyndig og en uvildig person, hvis der foreligger ganske særlige omstændigheder.

Dette skyldes især, at der kan opstå situationer, hvor det er nødvendigt at søge afgørelsen fuldbyrdet straks for at undgå, at muligheden for fuldbyrdelse af den forspildes. Der kan eksempelvis være tale om situationer, hvor en forælder er gået eller er ved at gå under jorden med barnet, og hvor der er risiko for, at det vil være vanskeligt på et senere tidspunkt at finde barnet igen. I så fald er det vigtigt, at fogedretten har mulighed for at reagere med den nødvendige hast, uden at være begrænset af formelle regler. Hensynet til, at barnet ikke tvinges til at gå under jorden med den pågældende forælder, vil kunne være mere tungtvejende end barnets interesse i at blive bistået af en børnesagkyndig eller en uvildig person. Det bemærkes i den forbindelse, at retsplejelovens § 493, stk. 2, giver fogedretten mulighed for at foretage en fogedforretning uden underretning af den pågældende forælder. Sådanne situationer kan opstå på alle tider af døgnet, og det vil derfor ikke altid være muligt for fogedretten at tilkalde en sagkyndig eller en uvildig.

Udvalget foreslår også, at fogedretterne i sager efter kapitel 48 a (tvangsfuldbyrdelse vedrørende børn) altid beklædes af erfarne jurister, da der er tale om konfliktfyldte sager.

Udvalget har endvidere drøftet, hvorvidt kriterierne for, hvornår en fuldbyrdelse kan iværksættes, skal ændres. Som nævnt ovenfor kan man kun nægte at fuldbyrde en afgørelse eller aftale, hvis barnets sjælelige eller legemlige sundhed derved ikke udsættes for alvorlig fare.

Udvalget mener ikke, at kriterierne skal ændres. Kriterierne bør fortsat adskille sig fra den materielle prøvelse, som tilfældet er i dag, da kriterierne for at nægte fuldbyrdelse således bør være mere restriktive i forbindelse med fogedens prøvelse end ved den oprindelige afgørelse om f.eks. samvær. Fogedretten skal ikke foretage en ny materiel prøvelse i sagen, men alene en vurdering af, om afgørelsen eller aftalen kan tvangsfuldbyrdes. Det er således helt afgørende, at sagen umiddelbart forinden har været genstand for en materiel prøvelse i statsforvaltningen eller ved domstolene, og en fornyet prøvelse er derfor ikke fogedrettens opgave. Fremsætter forældrene indvendinger, som kunne give anledning til at ændre aftalen eller den materielle afgørelse, bør det være denne, der anfægtes, og ikke selve tvangsfuldbyrdelsen. En ny materiel sagsbehandling må foregå i statsforvaltningen under de omstændigheder, der fører til en konkret og fyldestgørende sagsoplysning. Hertil kommer ikke mindst, at en ny materiel prøvelse vil være en yderligere belastning, herunder særligt for barnet. Udvalget finder desuden, at det er et vægtigt argument, at sagerne finder deres afslutning og ikke trækker unødigt længe ud, og at dette således både gælder i statsforvaltningerne og i fogedretterne.

Udvalget foreslår endelig, at der i retsplejelovens regelsæt om tvangsfuldbyrdelse af afgørelser og aftaler om forældremyndighed, bopæl og samvær foretages en selvstændig regulering af spørgsmålet om inddragel-

se af børn i disse sager. I tvangsfuldbyrdsessager anvendes i praksis en analogi af den gældende § 29 b i lov om forældremyndighed og samvær, og fogedretten taler således normalt med større børn. Om udvalgets overvejelser om denne bestemmelse henvises til forslag til lov om forælderansvar. Udvalget mener, at et barn, som er i stand til at danne sine egne meninger, skal have mulighed for at give udtryk for dem i sager om tvangsfuldbyrdelse. Der skal medvirke en børnesagkyndig eller en repræsentant fra kommunen. En bestemmelse om inddragelse af børn i en fuldbyrdsessag bør således alene have fokus på selve tvangselementet og barnets mulighed for at forholde sig til dette element. Dette indebærer, at barnet skal have en vis alder og modenhed – herunder en forståelse for karakteren af den foranstaltning, som en fuldbyrdsessag indebærer. Hertil kommer, at det i takt med barnets alder bliver praktisk vanskeligere at søge en afgørelse eller aftale tvangsfuldbyrdsessagen.

3.3. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggende overvejelser

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggende er enig med Udvalget om Forældremyndighed og Samvær i, at bestemmelser om fremgangsmåden ved tvangsfuldbyrdelse, der involverer børn, bør have sin egen selvstændige placering i retsplejeloven. Med forslaget om at etablere et selvstændigt kapitel 48 a understreges sagernes særegne karakter og de særlige problemstillinger, der er forbundet hermed.

Da sager om tvangsfuldbyrdelse ofte er meget konfliktfyldte, er det ministeriets opfattelse, at fogedretterne ved behandlingen af disse sager bør beklædes af jurister, der har erfaring inden for området.

Ministeriet er ligesom udvalget af den opfattelse, at det er traumatiserende for et barn at blive transporteret til en forælder under fysisk magtanvendelse af fremmede personer. Ministeriet kan derfor tilslutte sig udvalgets forslag om, at når der er tale om direkte magtanvendelse, særligt i forbindelse med fuldbyrdelse af en afgørelse om forældremyndighed eller barnets bopæl, bør der som udgangspunkt være en børnesagkyndig til stede af hensyn til barnet. Ministeriet skal endvidere bemærke, at anvendelse af umiddelbar magt, som udgangspunkt kun skal finde sted, når fogedrettens øvrige reaktionsmuligheder er udtømte.

Det bemærkes desuden, at ministeriet er enig i udvalgets forslag om, at indkaldelse af en børnesagkyndig kan undlades i ganske særlige tilfælde. Dette kan være tilfældet, hvis det er nødvendigt at søge afgørelsen fuldbyrdet straks for at undgå, at muligheden herfor forspildes.

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggende er desuden af den opfattelse, at det skal være muligt for fogedretterne at justere omfanget og placeringen af et fastsat samvær samt vilkårene herfor, under en fuldbyrdsessag, hvis dette er nødvendigt for at sikre fuldbyrdelsen af en afgørelse. Endvidere mener ministeriet – i lighed med Dommerfuldmægtigforeningen – at fogedretterne skal have mulighed for at fastsætte erstatningssamvær under en fuldbyrdsessag. Disse muligheder vil give fogedretterne et redskab til at effektivisere fuldbyrdsessagerne, særligt i de tilfælde, hvor bopælsforælderen uden grund hindrer samværet. Der vil eksempelvis kunne fastsættes erstatningssamvær allerede ugen efter, at fogedforretningen har været afholdt, eller et erstatningssamvær fastsættes i bopælsforælderen weekend, så det sikres, at den løbende kontakt til samværsforælderen ikke afbrydes eller forhindres. Fogedretten skal under en fuldbyrdsessag have adgang til at ændre vilkårene for samværet, herunder spørgsmålet omkring afhentning og aflevering af barnet. Det er ikke ministeriets hensigt, at fogedretterne skal foretage en materiel vurdering af samværet, idet denne kompetence efter ministeriets opfattelse fortsat skal ligge hos statsforvaltningerne.

Der henvises til §§ 536 og 537 i lovforslaget samt bemærkningerne hertil. For så vidt angår bopælsforældrenes hindring af samværsforælderen henvises til afsnit 4.10.3. i forslag til lov om forældreansvar samt samme forslags § 14.

4. Administrative og økonomiske konsekvenser mv.

4.1. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

4.2. Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet

Lovforslaget medfører ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet.

4.3. Miljømessige konsekvenser

Lovforslaget har ingen miljømessige konsekvenser.

5. Forholdet til EU-retten

Rådet for den Europæiske Union har den 27. november 2003 vedtaget forordning (EF) nr. 2201/2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar – ”Den nye Bruxelles II-forordning”. Forordningen fastlægger medlemsstaternes internationale kompetence i ægteskabssager og sager om forældreansvar (forældremyndighed), indeholder regler om gensidig anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser og fastsætter regler for samarbejde mellem medlemsstaternes centrale myndigheder.

Retsgrundlaget for forordningen ligger inden for EF-traktatens bestemmelser om samarbejde vedrørende retlige og indre anliggende (artikel 65). På grund af de danske forbehold vedrørende retlige og indre anliggender deltog Danmark ikke i vedtagelsen af forordningen, som ikke er bindende for Danmark, hvorfor den ikke finder anvendelse i Danmark.

EF-traktaten indeholder herudover ikke regler, der regulerer medlemsstaternes adgang til nationalt at fastsætte materielle regler om forældremyndighed, samvær, mv.

Lovforslaget har således ikke EU-retlige konsekvenser.

6. Ligestillingsvurdering

Reglerne i dette lovforslag hænger nøje sammen med reglerne i forslag til lov om forældreansvar, hvor det hensigten at gøre reglerne på forældremyndigheds- og samværsområdet mere tidssvarende, så de passer på familiernes struktur i samfundet. Lovforslaget skal således være med til at sikre, at forældre i højere grad ligestilles i forbindelse med sager om forældremyndighed og samvær.

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender skal endvidere bemærke, at det i relation til lovens bestemmelser vil indebære, at ægtefæller og samlevende lettere vil være i stand til at opretholde den fælles forældremyndighed i forbindelse med en samlivsophævelse. Dette sker ved, at der foreslås indført en bestemmelse om, at den fælles forældremyndighed alene kan ophæves ved domstolene, hvis der forligger tungtvejende grunde herfor.

Ligestillingsmæssigt vil det vil det have som konsekvens, at flere fædre må forventes at få del i forældremyndigheden over deres børn.

Om de faktiske forhold vedrørende tildeling af forældremyndighed domstolene henvises til Betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv, kapitel 8, navnlig afsnit 8.3.2.

7. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Finansministeriet, Justitsministeriet, Socialministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Domstolsstyrelsen, Dommerfuldmægtigforeningen, Den Danske Dommerforening, Præsidenten for Østre Landsret, Præsidenten for Vestre Landsret, Retspræsidenten Retten i Århus, Retspræsidenten Retten i Odense, Retspræsidenten Retten i Aalborg, Retspræsidenten Retten i Roskilde, Retspræsidenten for Københavns Byret, Advokatrådet, Danske Familieadvokater, Foreningen af familieretsadvokater (FAF), Foreningen af Statsamtjurister, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Offentlige Chefer i Statsamtterne og Københavns Overpræsidium, Dansk Psykolog Forening, Børnerådet, Red Barnet Danmark, Børnesagens Fællesråd, Foreningen Far til Støtte for Børn og Forældre, Børns Vilkår, Mødrehjælpen, Et barn to forældre, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Dansk Socialrådgiverforening, Landsforeningen Børn og Samvær, Familiens Forening, Børne- og Kulturchefforeningen, Ældre Sagen, Landsforeningen af Aktive Bedsteforældre, De Nye Bedsteforældre og Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKK).

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (§ 327)

Bestemmelsen er indføjet i retsplejeloven i 2005 og trådte i kraft i den 1. januar 2007. Den omhandler adgangen til i forældremyndighedssager i første instans at meddele fri proces efter reglerne i § 325, når de økonomiske betingelser herfor er opfyldt. Den fri proces meddeles af retten efter § 327, stk. 4. Af § 328 fremgår, at det i almindelighed ikke kræves, at ansøgeren skønnes at have rimelig grund til at føre proces. Ifølge undtagelsen i nr. 1 skal der imidlertid være rimelig grund til at føre sag efter den gældende regel i forældremyndighedslovens § 13, dvs., om ændring af en dom eller en aftale om forældremyndighed. Som det fremgår af § 14 i forslag til lov om forældreansvar, omfatter denne regel nu også sager, der hidtil er behandlet efter § 12. Denne bestemmelse har omhandlet tilfælde, hvor en ugift far, der ikke har haft del i forældremyndigheden, efter en samlivsophævelse anmoder om at få denne. Det er derfor nødvendigt at begrænse undtagelsen i nr. 1 til tilfælde, hvor sagsøgeren anmoder om ændring af en aftale eller dom. Dermed er det fastslået, at de almindelige regler om fri proces også gælder, hvis en ugift far, der som følge af § 7, stk. 2, i forslag til lov om forældreansvar aldrig har haft del i forældremyndigheden, som sagsøger anmoder om fri proces til en sag efter forslaget § 14.

Undtagelsen i § 327 om kravet om rimelig grund til at føre en sag om ændring af en aftale eller dom om forældremyndighed foreslås ligeledes at omfatte ændring af aftale eller dom om barnets bopæl efter § 17, stk. 2, i forslag til lov om forældreansvar.

Til nr. 2-6 og 10 (§§ 448, nr. 2 og 3, 448 a, stk. 1, 448 e, 448 f, 448 g og 455)

Ændringerne i lovens kapitel 42 om ”sager om ægteskab og forældremyndighed” er en følge af, at der i fremtiden vil være særskilte sager om barnets bopæl efter § 17 i forslag til lov om forældreansvar, hvorfor disse sager skal nævnes i bestemmelserne. De processuelle regler om forældremyndighedssager må derfor udvides til også at gælde bopælssager.

Til nr. 7 (§ 450, stk. 2)

Den nugældende § 450, stk. 2, foreslås ophævet, og udskilt til en særskilt regel efter lovforslagets § 450 b og bemærkningerne til denne.

Til nr. 8 (§§ 450 a – 450 d)

Den nugældende § 450 a foreslås ophævet og i stedet foreslås indsat 4 nye bestemmelser i §§ 450 a – 450 d, hvor § 450 b omhandler bevisførelsen, jf. bemærkningerne til denne regel.

§ 450 a:

Reglen er ny.

Efter den 1. januar 2007 er der, som omtalt i Betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv side 39-41, sket væsentlige ændringer i behandlingen af sager efter lov om forældremyndighed og samvær. Alle sager om forældremyndighed, barnets bopæl (efter § 17 i forslag til lov om forældreansvar) og samvær skal fremtidig begynde i statsforvaltningen, hvortil anmodninger skal indgives efter forslaget § 28, stk. 1. Ifølge stk. 2, og 3, vil parterne normalt blive indkaldt til et møde i statsforvaltningen med henblik på en drøftelse af sagen og af muligheden for at opnå enighed. Opnås ikke enighed, skal forældre og børn tilbydes børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling efter § 29. Ifølge § 30 kan statsforvaltningen iværksætte børnesagkyndige undersøgelser, men hvis der er tvist mellem parterne, forudsætter det ifølge bemærkningerne til lovforslaget, at parterne er enige heri.

Opnås der ikke enighed om forældremyndigheden eller barnets bopæl, kan statsforvaltningen afslutte sagen og indbringe den for retten efter § 37, stk. 1, i forslag til lov om forældreansvar. En part kan anmode om sagens afslutning og indbringelse for retten efter reglerne i samme lovforslags § 37, stk. 2. Dette gælder, hvis der ikke er opnået enighed under vejledningsmødet, hvis en af parterne ikke ønsker børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling, hvis børnesagkyndig rådgivning eller konfliktmægling er afsluttet uden opnåelse af enighed, eller hvis initiativtageren har deltaget i et møde, men den anden part er udeblevet trods to indkaldelser.

Reglerne indebærer, at domstolene kan modtage sager, hvor parterne ikke har deltaget i forligsforhandlinger, eller hvor der ikke har været inddraget børnesagkyndige. Navnlig i disse særlige tilfælde kan der være behov for at styrke sagsforberedelsen i retten. Det vil være naturligt at indkalde til et forberedende møde, hvor også forældrene deltager sammen med deres advokater. Det foreslås derfor, at dommeren, vel navnlig dommeren i byretten, hvis denne efter de foreliggende oplysninger skønner det hensigtsmæssigt, kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i et – eller måske flere – forberedende møder med henblik på at opnå et forlig mellem parterne. Det kan være hensigtsmæssigt, at de afgiver forklaringer under sagens forberedelse. Der henvises til Udvalget om Forældremyndighed og Samværs overvejelser i betænkningens side 83-101 og side 102-103. Det forudsættes, at den sagkyndige aktivt søger at reducere konflikten, herunder ved under forligsbestræbelserne at sætte fokus på barnets perspektiv. Retten kan anmode den sagkyndige om på egen hånd at tale med parterne eller barnet før det første retsmøde eller efterfølgende med henblik på et nyt forberedende møde. Den sagkyndige kan også anmodes om at indhente yderligere oplysninger, f.eks. fra skole, fritidshjem, børnehave eller lignende med henblik på et forlig. Parterne kan dog ifølge 2. pkt. modsætte sig, at den børnesagkyndige afholder særskilte møder med parterne og barnet samt på egen hånd indhenter oplysninger. Den sagkyndige kan, hvis forlig ikke opnås, foreslå, at der foretages en undersøgelse ved en anden sagkyndig med henblik på en erklæring efter § 450 b, der kan anvendes som bevis, når tvisten skal afgøres.

Reglen indebærer, at dommeren mere aktivt end i dag vil kunne søge at få parterne forligt for dermed af få sagen afsluttet til gavn for parterne på en enklere, hurtigere og mere fleksibel måde. Dommeren bliver ikke nødvendigvis inhabil til at dømme i sagen, selv om der er foretaget forligsmægling; dette må afgøres efter de almindelige regler herom.

§ 450 b:

Bestemmelsen omhandler bevisførelsen i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og i samværs spørgsmål. Den er en så godt som uændret videreførelse af den gældende regel i § 450, stk. 2. I 1. pkt. fastslås, at sådanne sager er indispositive, idet det ikke er overladt til parterne at tilrettelægge sagbehandlingen ved deres påstande, anbringender og bevisførelse. Retten har et selvstændigt ansvar for, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, og som det fremgår af bestemmelsen, kan dette ske gennem indhentelse af en børnesagkyndig erklæring, f.eks. gennem en børnesagkyndig undersøgelse. Reglen er sprogligt forenklet, og det er ikke fundet nødvendigt at anføre, at retten kan træffe bestemmelse om afhøring af vidner. 2. pkt. om, at vidnetvang kan anvendes over for parter, der ikke møder frivilligt i retten, er en uændret videreførelse af det gældende 2. pkt. Der henvises endvidere til § 31 i forslag til lov om forældreansvar, hvorefter barnet skal inddrages under en sag om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk. Dette kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv. Forpligtelsen til at inddrage barnet direkte gælder ikke, hvis det må antages at være til skade for barnet, eller hvis det må anses for unødvendigt efter sagens omstændigheder, f.eks. hvor barnets perspektiv er belyst under statsforvaltningens sagsbehandling.

§ 450 c:

Bestemmelsen omhandler dommeres samtaler med børn i sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samværsspørgsmål, hvor dette spørgsmål er inddraget under sagen. Der henvises til § 5 forslag til lov om forældreansvar, om at der i alle forhold vedrørende barnet skal tages hensyn til barnets egne synspunkter, og til samme lovforslags § 31, hvor barnets perspektiv og eventuelle synspunkter altid skal inddrages samt til de specielle bemærkninger hertil samt til betænkningens side 83-101 særligt side 100-101. Reglerne indebærer,

at barnets perspektiv altid skal inddrages, og at også børn fra 7-års alderen kan indkaldes til en samtale med dommeren, så deres eventuelle synspunkter kan komme til udtryk.

Ifølge den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 450 a, 1. pkt., kan det bestemmes, at parterne ikke må overvære dommerens samtale med barnet, og det er sædvanlig praksis, at de og deres advokater ikke er til stede. Ifølge 2. pkt. skal parterne gøres bekendt med indholdet af samtalen, medmindre dette vil stride mod de hensyn, der har ført til udelukkelsen. Om dommerens notater henvises til betænkningens side 100-101. Det foreslås, at den gældende praksis, hvorefter parterne og deres advokater ikke er til stede under samtalen med barnet, lovfæstes. Reglen er en udbygning af den generelle regel i retsplejelovens § 183, stk. 3, hvorefter ”retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske”. Retten kan give tilladelse til fravigelse af reglen, f.eks. i tilfælde hvor samtalen kun forsvarligt kan gennemføres, hvis der er forældre til stede som støtte for barnet.

Som noget nyt foreslås i 2. pkt. en anvisning af og en hjemmel til, at dommeren kan anmode en børnesagkyndig om at deltage i samtaler med børn. Denne fremgangsmåde følges allerede i enkelte retskredse. Med tilkendegivelsen i § 31 i forslag til lov om forældreansvar vil dommeren skulle tale med mindre børn end i dag, og behovet for sagkyndig bistand stiger, jo yngre barnet er.

3. pkt., er en omformulering og en stramning af den gældende regel om, hvornår det kan undlades at gøre parterne bekendt med indholdet af samtalen med barnet. Det er af retssikkerhedsmæssige og af processuelle grunde af hensyn til parterne nødvendigt, at de og deres advokater som altovervejende hovedregel gøres bekendt med det væsentligste indhold af samtalerne med børnene. Dette vil normalt mest hensigtsmæssigt kunne ske ved udarbejdelse af et notat. Parterne og deres advokater er som følge af 1. pkt. ikke til stede under samtalen og må efter almindelige principper kende et så vigtigt bevismiddel i sagen, for at også deres interesser kan blive varetaget. Dermed bliver praksis i statsforvaltningerne og i domstolene mere ensartet. En følge vil være, at barnet i mange tilfælde kan blive skånet for at skulle møde op i landsretten og have en ny samtale med landsdommerne, som kan støtte sig til notatet om samtalen i byretten. For at barnet ikke bringes i en særlig konfliktsituation, kan det overvejes at udfærdige notatet efter de samme retningslinier, som følges af statsforvaltningerne, jf. betænkningens side 100-101. Notatets udformning vil derfor ikke skulle følge principperne i retsplejelovens § 186 om optegnelse af vidneforklaringer i retsbogen.

Det er fundet nødvendigt at give mulighed for at undlade at orientere om, hvad barnet har sagt, eller om dele af samtalen, hvis afgørende hensyn taler herfor. Undtagelsen er formuleret på samme måde som undtagelsesreglen i forvaltningslovens § 15.

§ 450 d:

Som et led i styrkelsen af barnets perspektiv foreslås indført en ny regel om udpegning af en person til at bistå barnet i særlige situationer. Der henvises til Betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv side 91-92.

Adgangen til at udpege en person skal kun kunne benyttes i særlige situationer. Der henvises til eksemplerne i betænkningen, herunder til side 75-81 om norsk ret og side 91-92. Reglen er antagelig særlig aktuel for børn, der har behov for at få forklaret sagsgangen, og det må antages, at parterne ikke selv er i stand til at bistå eller forklare barnet denne. Retten beslutter, om der skal udpeges en bistandsperson og i givet fald, hvem der skal udpeges.

Bistandspersonens opgave er at bistå og skærme barnet samt varetage dets interesser under sagen. Vedkommende kan have en samtale med barnet, for at barnet kan få en orientering og støtte fra en person, som ikke har en egen interesse i udfaldet. Det er således vigtigt, at barnet får en uafhængig og udenforstående bistandsperson, som barnet kan udtrykke sine følelser og bekymringer til, uden af dette bliver en del af sagen. Dette vil kunne mindske belastningen for barnet under en sag ved domstolene. Efter sagens afslutning vil bistandspersonen kunne drøfte afgørelsen med barnet, samt fortælle det om konsekvenserne heraf.

Den udpegede kan gennemgå akterne, kan foreslå bevisførelse og kan være til stede under retsmøder, selv om retsmøderne som nævnt i retsplejelovens § 453 holdes for lukkede døre, og uanset at det derfor normalt kræver særlig tilladelse at overvære retsmøderne. Personen kan endvidere være til stede, når der afholdes samtaler med barnet efter lovforslagets §§ 450 a og 450 c. Udpegning af en bistandsperson for barnet indebærer ikke, at barnet opnår partsstilling. Den, der udpeges til at bistå barnet, har ikke nogen opgave under

retsmøder og kan således ikke udspørge vidner eller procedere. Personen har således alene til opgave at støtte barnet, herunder stille forslag til sagsbehandling/sagsoplysning. Der er endvidere ikke tillagt bistandspersonen nogen processuelle beføjelser, hvilket eksempelvis betyder, at personen ikke kan kære beslutninger.

Som nævnt er det retten, der udpeger en bistandsperson. Dette kan være en person, der har kendskab til børn, og som vil kunne bistå barnet og videreformidle oplysninger under sagen til barnet. Der vil eksempelvis kunne være tale om en socialrådgiver med kendskab til barnet. Det vil desuden være en fordel, at den pågældende har kendskab til lovgivningen og retssystemet. Det vil også være muligt at udpege en advokat, der har erfaring med sager med deltagelse af børn. Endvidere kan det tænkes, at forældrene, når spørgsmålet om bistand til barnet kommer frem, peger på en uafhængig person, som vil kunne bistå barnet under sagen.

Til nr. 9 (§ 451, 1. pkt.)

1. pkt. omhandler udgifter ved bevisførelse efter den nugældende § 450, stk. 2. Det vigtigste er, at udgifterne til børnesagkyndige undersøgelser afholdes af statskassen. Reglen foreslås udvidet til også at omfatte udgiften ved børnesagkyndiges medvirken i sagsforberedelsen og ved samtaler med børn samt ved bistand til børn efter lovforslagets §§ 450 a-450 d.

Til nr. 11-14

I retsplejelovens tredje bog om den borgerlige retspleje omhandler tredje afsnit tvangsfuldbyrdelse. I kapitel 45 om "Grundlaget for tvangsfuldbyrdelse" regulerer § 478, stk. 1, nr. 1-3, hvilket grundlag der skal være for at fuldbyrde afgørelser og aftaler om forældremyndighed og samvær. Reglen foreslås udvidet, se nedenfor under nr. 11, til også at omfatte aftaler og afgørelser om barnet bopæl efter § 17 i forslag til lov om forældreansvar. I kapitel 48 om "Særregler om tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav" omhandler § 536 sådan fuldbyrdelse. Denne regel foreslås erstattet af et særskilt kapitel 48 a med en ændret affattelse, jf. nr. 13. Endelig er der i kapitel 55 om "Umiddelbare fagedforretninger" i § 596, stk. 2, en regel om "håndhævelse af forældremyndighed", jf. om ændring af reglen nedenfor under nr. 14. Der henvises til betænkningens side 239.

Til nr. 11 (§ 478, stk. 1, nr. 3)

Som følge af, at der i forslag til lov om forældreansvar foreslås indført et nyt kapitel 3 med § 17 om en særskilt adgang til at afsige dom om barnets bopæl og dermed en ny type afgørelser og aftaler, er det nødvendigt at udvide reglerne om grundlaget for tvangsfuldbyrdelse i overensstemmelse hermed. Der henvises til pkt. 3.3 i forslag til lov om forældreansvar.

§ 478, stk. 1 nr. 1, om domme og kendelser afsagt af domstole har hidtil betydet, at domme om forældremyndighed efter §§ 11 og 14, i udkast til lov om forældreansvar og kendelser om midlertidig forældremyndighed efter § 23 kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse. Efter lovændringen i 2005 omfatter bestemmelsen efter den 1. januar 2007 også domme og kendelser efter § 26, jf. § 35, stk. 2, om samvær. Efter dette forslag vil nr. 1 tillige komme til at omfatte domme og kendelser om barnets bopæl efter §§ 17 og 23 i forslag til lov om forældreansvar. Disse udvidelser af bestemmelsens anvendelsesområde kræver ikke ændring af bestemmelsen. Forslaget vil tillige indebære, at retsforlig om de spørgsmål, der er omfattet af nr. 1, herunder om barnets bopæl og samvær, ligeledes kan fuldbyrdes.

Nr. 3 foreslås omformuleret. Dermed kan aftaler om, at den ene forælder skal have forældremyndigheden alene, fuldbyrdes, hvis de er anmeldt til statsforvaltningen eller retten, efter § 10 eller § 13, stk. 1, i forslag til lov om forældreansvar. Det samme kan forældremyndighedsaftaler, der er godkendt efter § 13, stk. 2. Statsforvaltningens afgørelser om forældremyndighed efter dødsfald efter § 15, og om samvær efter § 18, kan ligeledes fuldbyrdes. Forlig om barnets bopæl eller samvær, indgået under et møde i statsforvaltningen, kan også fuldbyrdes. I 2004 blev indført adgang til at tvangsfuldbyrde samværsaftaler, når det udtrykkeligt er bestemt, at aftalen kan tjene som grundlag for fuldbyrdelse. Denne regel foreslås, som omtalt i bemærkningerne til § 17 i forslag til lov om forældreansvar, udvidet til at omfatte aftaler om barnets bopæl. Endelig bemærkes, at bestemmelsen også vil omfatte afgørelser om samvær og forældremyndighed, der er truffet af

statsamtet inden den 1. januar 2007, og aftaler om forældremyndighed og samvær, som er anmeldt til eller godkendt af statsamtet inden dette tidspunkt.

Til nr. 12 (§ 488, stk. 2)

Adgangen til at fuldbyrde bopæls- og samværsaftaler med tvangsfuldbyrdelsesklausul, se herom ovenfor under nr. 11, nødvendiggør en lovteknisk ændring af § 488 om, hvad der skal indleveres til fogedretten, når der anmodes om tvangsfuldbyrdelse.

Til nr. 13 (kapitel 48 a)

§ 536 om fuldbyrdelse af forældremyndighed og samvær foreslås udskilt til et særskilt kapitel 48 a i stedet for som nu at indgå i kapitel 48 om ”Særregler om tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav”. Dermed understreges sagernes særlige karakter, ligesom reglerne bliver lettere tilgængelige. Kapitlet har titlen ”Særregler om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndighed, barnets bopæl og samvær”. På samme måde, som det er tilfældet med titlen til i kapitel 48, fastslås det, at der er tale om særregler, og at de almindelige regler i kapitel 46 om tvangsfuldbyrdelse også finder anvendelse efter det nye kapitel 48 a.

§ 536:

I en ny bestemmelse § 536 foreslås som 1. pkt., indsat en henvisning til § 478, nr. 1-3, om grundlaget for tvangsfuldbyrdelsen og som 2. pkt. en henvisning til § 596, stk. 2, om umiddelbare fagedforretninger om forældremyndighed.

§ 537:

Den nye § 537 svarer i store træk indholdsmæssigt til den gældende § 536. Der er foretaget en række systematiske ændringer.

I *stk. 1*, gentages den gældende bestemmelse i § 536, stk. 1, 1. og 2. pkt., om de to fuldbyrdelsesmåder, tvangsbøder og umiddelbar magtanvendelse, og de gennemgås i stk. 4 og 5. Som noget nyt bestemmes i 3. pkt., at samvær med nærmeste pårørende efter § 19 i forslag til lov om forældreansvar ikke kan gennemtvinges ved umiddelbar magtanvendelse.

Stk. 2, om sagsbehandlingen i fogedretten svarer med enkelte sproglige ændringer til den gældende stk. 2. Den sædvanlige fremgangsmåde er, at der først indkaldes til et møde i retten. Her er det, som det fremgår, muligt for fogeden at anmode en repræsentant fra kommunen om at være til stede efter 1. pkt. Sagen kan udsættes på, at der foretages en børnesagkyndig undersøgelse efter 2. pkt. Ifølge 3. pkt. kan fogeden udsætte sagen en kort tid, f.eks. på forligsforhandlinger.

I et nyt *stk. 3*, foreslås det lovreguleret, at børn, som er i stand til at udtrykke egne meninger, skal have mulighed herfor under fogedsagen. Der henvises herved til § 31 i forslag til lov om forældreansvar og bemærkningerne hertil samt om børns rolle under retssager om forældremyndighed eller barnets bopæl til retsplejelovens §§ 450 c, og 451. I disse tilfælde skal der deltage en børnesagkyndig eller en repræsentant fra kommunen.

Stk. 4, omhandler det hyppigst anvendte tvangsmiddel, tvangsbøder, bl.a. fordi hovedparten af sager angår fuldbyrdelse af samværsaftaler. I de fleste tilfælde angår anmodningen et kommende weekend- eller hverdagsamvær, og der fastsættes da som anført i 2. pkt. som regel en enkelt bøde for det kommende samvær, evt. for enkelte kommende samvær. Løbende daglige eller ugentlige tvangsbøder kommer navnlig i anvendelse, hvis fogeden vælger først at gennemtvinge udlevering til en forældremyndighedsindehaver eller en bopælsforælder med tvangsbøder i stedet for at skride direkte til umiddelbar magtanvendelse efter stk. 5. Løbende tvangsbøder kan også komme på tale, hvis barnet ikke udleveres til et længerevarende feriesamvær.

Stk. 5, omhandler umiddelbar magtanvendelse. Bestemmelsen anvendes navnlig i sager om udlevering af barnet til forældremyndighedsindehaveren eller til den, barnet bor hos. I samværsager kommer magtanvendelse normalt først på tale efter flere forgæves forsøg med tvangsbøder. Der foreslås en ændret procedure ud

fra barnets perspektiv. Der skal således som udgangspunkt medvirke en børnesagkyndig, ligesom der som udgangspunkt skal tilkaldes en repræsentant fra kommunen for at varetage barnets interesser, når der kan være tale om at anvende umiddelbar magt. Efter bestemmelsen kan dette dog undlades, hvis der foreligger ganske særlige omstændigheder. Der kan opstå situationer, hvor det er nødvendigt at søge afgørelsen fuldbyrdet straks for at undgå, at muligheden for fuldbyrdelse af den forspildes. Der kan eksempelvis være tale om situationer, hvor en forælder er gået eller er ved at gå under jorden med barnet, og hvor der er risiko for, at det vil være vanskeligt på et senere tidspunkt at finde barnet igen. Der henvises til betænkningens side 241-243.

Reglen om, at fuldbyrdelse ikke kan ske, ”...hvis barnets sjælelige eller legemlige sundhed derved udsættes for alvorlig fare”, der hidtil har været at finde i stk. 1, 3. pkt., er udskilt til et særskilt *stk. 6*, men ordlyden er uændret.

Stk. 7, er en nydannelse og vedrører fogedrettens mulighed for at justere omfanget og placeringen af et fastsat samvær samt vilkårene herfor under en fuldbyrdelsessag. Der gives således fogedretten, under en fuldbyrdelsessag, mulighed for at fastsætte en midlertidig praktisk ordning i forbindelse med eksempelvis afhentning og aflevering af barnet. Det medfører endvidere, at fogedretten får mulighed for at ændre et sædvanligt weekendsamvær fra f.eks. en uge til en anden, samt mulighed for at fastsætte betingelser med hensyn til stedet for samværets udførelse eller om pasdeponering.

Stk. 8, er ligeledes ny og giver fogedretten mulighed for at fastsætte erstatning for et samvær, der ikke har kunnet udøves under en fuldbyrdelsessag, hvis det har betydning for fuldbyrdelsen af en afgørelse. Fogedretterne får på denne måde mulighed for at effektivisere fuldbyrdelsessagerne i tilfælde af, at en bopælsforælder uden grund forhindrer samværet. Et erstatningssamvær vil kunne fastsættes, umiddelbart efter fogedforretningen har været afholdt. Herved sikres det, at den løbende kontakt til samværsforælderen ikke afbrydes eller forhindres.

I forhold til bestemmelserne i *stk. 7* og *8*, skal det bemærkes, at det ikke er hensigten, at fogedretterne skal kunne tages stilling til overordnede og løbende samvær, der er fastsat af statsforvaltningen eller domstolene.

Til nr. 14 (§ 596, stk. 2)

§ 596, stk. 2, om håndhævelse af forældremyndighed findes i kapitlet om umiddelbare fogedforretninger.

Til § 2

Til nr. 1

Ændringerne i lov om registreret partnerskab § 4, stk. 2 er en følge af, at lov om forældremyndighed og samvær forslås erstattet af lov om forældreansvar.

Til nr. 2

Henvisningen i § 5 i lov om registreret partnerskab til kapitel 5a i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning er en følge af, at reglerne om behandling af sager om separation og skilsmisse i forbindelse med kommunalreformen blev ændret, således at alle sager efter 1. januar 2007 skal begynde i statsforvaltningen. Der henvises endvidere til lovforslagets afsnit 2.1. Det foreslås derfor, at kapitel 5a i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning ligeledes skal finde sted i sager om registreret partnerskab.

Til § 3

Til nr. 1-5

Ændringen af samværsret til samvær skyldes, at samvær i forbindelse med vedtagelsen af lov om forældremyndighed og samvær blev besluttet at anvende terminologien samvær for at understrege, at samvær sker

i barnets interesse og for at bevare dets forældrekontakt samt endvidere for at nedtone, at samvær har karakter af en forælderrettighed.

Til nr. 6

Det forslås, at § 16 i lov om international fuldbyrdelse af forældremyndighedsafgørelser m.v. (internationale børnebortførelser) erstattes med en henvisning til retsplejelovens § 537, stk. 3, der vedrører børns mulighed for at udtrykke egne meninger under en sag om tvangsfuldbyrdelse ved fogedretten. Der gælder således ens regler for alle typer af sager i fogedretten, hvor børn skal høres.

Til nr. 7

Henvisningen til retsplejelovens kapitel 48 a er en følge af, at det forslås, at retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndighed, barnets bopæl og samvær foreslås udskilt til et særskilt kapitel 48 a om ”Særregler om tvangsfuldbyrdelse af forældremyndighed, barnets bopæl og samvær. Der henvises endvidere til bemærkningerne til dette lovforslags § 1, nr. 13.

Til § 4

Reglen omhandler lovens ikrafttræden. Der er ikke foreslået særlige overgangsregler. Det indebærer, at sager, der verserer ved retten ved lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler.

Til § 5

Reglen er en konsekvens af, at retsplejeloven ikke gælder for Færøerne og Grønland.